

EXPLOATERINGSKONTORET

HANDLINGSPLAN FÖR FLYTT AV SKOGSKNIPPROT (EPIPACTIS HELLEBORINE)

Skärholmsdalen, Stockholm stad

Stockholm-Globen 2018-07-06

WSP Sverige AB

Författare: Tove von Euler & Meit Öberg

Granskat av: Maria Enskog

WSP Environmental Sverige
121 88 Stockholm-Globen
Besök: Arenavägen 7

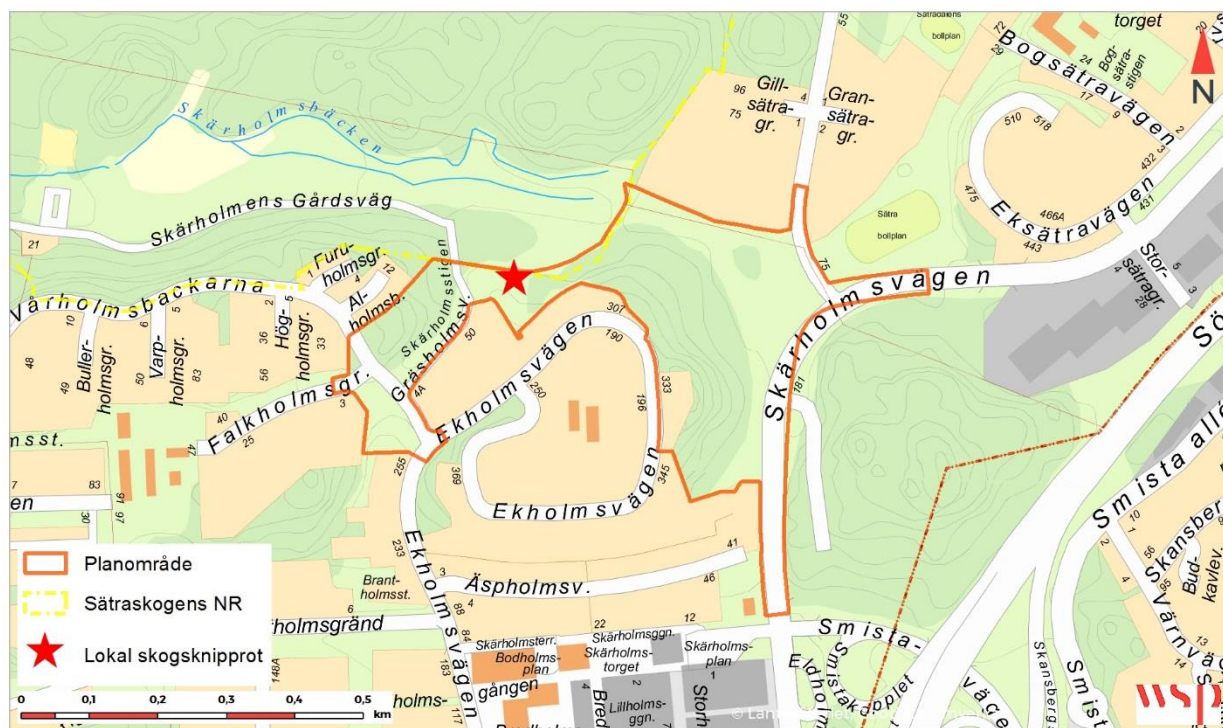
T: +46 10 7225000
WSP Sverige AB
Org. nr: 556057-4880
Styrelsens säte: Stockholm
wsp.com

Innehåll

EXPLOATERINGSKONTORET	1
Innehåll	2
Bakgrund	3
Skogsknipprot	3
Naturvårdsstatus	4
Nuvarande växtplats	4
Föreslagen ny växtplats	5
Genomförande	7
Skötsel och uppföljning	8
Samlad bedömning	8
Referenser	8

Bakgrund

Stockholms stad planerar för bostadsbebyggelse i Skärholmsdalen inom ramen för det större projektet Fokus Skärholmen. Inom området för planerad bebyggelse har ett bestånd av den fridlysta växten skogsknipprot påträffats (Figur 1). Exploateringen innebär att skogsknipprotens växtplats behöver tas i anspråk och att växten inte kommer att kunna finnas kvar på platsen. Stockholms stad planerar därför att flytta berörda individer till nya lämpliga växtplatser för att säkerställa att artens bevarandestatus är fortsatt gynnsam. För att öka chanserna till långsiktig etablering efter flytt föreslås att arten flyttas till ett område som uppfyller artens habitatkrav, omfattas av ett formellt skydd och som utgör en lokal där arten redan förekommer. Arbetet har utförts av Tove von Euler (Fil. Dr. Ekologi) och Meit Öberg (Fil. Dr. Ekologi).

Figur 1. Översiktskarta över planområde och befintlig förekomst av skogsknipprot inom området.

Skogsknipprot

Skogsknipprot (*Epipactis helleborine*) är en 30-80 cm hög orkidé som blommar i juli-augusti. Stjälken är smal och finhårig upptill, bladen är äggrunda och spetsiga och blommorna är grönaktiga på utsidan och brun- eller violetternade på insidan.

Artens globala utbredning sträcker sig från Nordamerika till östra Asien. I Sverige förekommer den huvudsakligen i Syd- och Mellansverige.

Skogsknipproten växer i mullrika lundar och i glesa, örtrika barr- och lövskogar, gärna på kalkrik mark men kan också växa i vägkanter, ängsmarker och andra kulturskapade miljöer¹. Skogsknipproten pollineras av sociala getingar (*Vesputa*), men är även självfertil. Arten har, likt andra orkidéer, mycket små frön, s.k. dammfrön, och är beroende av att mykorrhiza-svampar koloniserar och förser det groende fröet med näring².

Naturvårdsstatus

Arten är fridlyst enligt artskyddsförordningen (SFS 2007:845) § 8, vilket medför att det är förbjudet att plocka, gräva upp eller på annat sätt ta bort eller skada vilda exemplar eller deras frön. Fridlysningen innebär att dispens från artskyddsförordningen krävs för att flytta arten till en ny växtplats.

Enligt rödlistan 2015³ bedöms Skogsknipproten som livskraftig (LC). Arten är en så kallad typisk art i näringsrik granskog enligt Natura 2000 och är även utpekad som signalart av Skogsstyrelsen, vilket innebär att förekomst av arten i skogsmiljö signalerar att området har höga naturvärden.

Nuvarande växtplats

Vid platsen som berörs av pågående detaljplanearbete har ett bestånd av skogsknipprot observerats i en ängsyta strax söder om Sätterskogens naturreservat (Figur 2). Underlaget bedöms utgöras av schaktmassor som tros ha tillkommit slutet av 1990-talet eller början av 2000-talet i samband med anläggandet av intilliggande radhusbebyggelse. Möjligen kan massorna ha funnits i området sedan 1960-talet när området anlades. Andra arter som påträffats i lokalen är humleblomster, älggräs, gullviva, gökärt, vitsippa, liljekonvalj och maskros. Den berörda ytan har hävdats med slåtter sedan 2014, vilket resulterat i att förekomsten av hallon och andra kvävegynnade arter har minskat. Förekomst av skogsknipprot noterades för första gången sommaren 2016 och antalet individer uppskattades 2017 till ca 15 st⁴.

Den nuvarande växtplatsen är inte typisk för arten, som i dessa delar av landet framförallt förekommer i örtrika barrskogar och kalkrika lövskogslundar. Den lokala populationen som de berörda individerna tillhör avgränsas troligen till Sätterskogens naturreservat med angränsande habitat och artens lokala bevarandestatus bedöms därför kunna påverkas om inga åtgärder för ekologisk kontinuitet företas. Med hänsyn till artens habitatkrav och markens förutsättningar bedöms det dock som osäkert huruvida arten skulle kunna etablera sig långsiktigt på den nuvarande växtplatsen.

¹ Mossberg & Stenberg 2010

² Ekologigruppen 2017

³ ArtDatabanken 2015

⁴ Love Örsan, Skärholmens stadsdelsförvaltning, muntligen

Figur 2. Gräsyta som restaurerats med slåtter sedan 2014 och där den fridlysta orkidén skogsknipprot noterats 2016 och 2017.

Föreslagen ny växtplats

En ny lämplig växtplats för arten har eftersökts på så nära avstånd från den nuvarande lokalen som möjligt. Enligt Naturvårdsverkets vägledning om utsättning av vilda växt- och djurarter i naturen⁵ bör utsättningsplatsen ligga inom artens historiska utbredningsområde, dvs. i första hand på kända lokaler där arten någon gång har hittats, och i andra hand på andra lämpliga lokaler inom möjligt spridningsavstånd från dessa. En annan viktig faktor att ta hänsyn till är att utsättningsplatsen bör omfattas av någon form av formellt skydd för att säkerställa artens fortlevnad på platsen. Då fyndplatsen ligger ca 15 m söder om reservatsgränsen för Sätmaskogens naturreservat, där observationer av arten gjorts vid ett antal tillfällen under de senaste tio åren⁶, bedöms omlokalisering av berörda individer till lämplig växtplats inom reservatet vara ett lämpligt alternativ.

Utifrån ovan nämnda kriterier har en lokal valts ut som bedöms vara lämplig för omlokalisering av berörda individer. Lokalen ligger inom Sätmaskogens naturreservat, ca 700 m från nuvarande växtplats, och utgörs av halvöppen lövskogsartad lundmiljö med visst inslag av äldre barrträd (Figur 3, 4). Det örtrika fältskiktet med arter som svart trolldruva, ormbär, vårärt, blåsippa, måbär och vätteros är karaktäristiskt för skuggig, mullrik lundmiljö med visst kalkinslag, vilket gynnar skogsknipprot. Ett exemplar av arten noterades på platsen år 2016⁶. Vid Stockholms stads

⁵ Naturvårdsverket 2008

⁶ Artportalen 2018

kartläggning av bevarandestatus för ett antal växter i kommunen som genomfördes 2013 bedömdes inga särskilda åtgärder krävas för att säkerställa artens gynnsamma bevarandestatus i området.

Figur 3. Föreslagen ny växtplats för skogsknipprot ligger ca 700 m från nuvarande växtplats.

Figur 4. Den föreslagna nya växtplatsen utgörs av halvöppen lövskogsartad lundmiljö med ett örtrikt fältskikt och med visst inslag av äldre barrträd.

Genomförande

Dokumenterad erfarenhet från tidigare flytt av skogsknipprot saknas, men transplantationsförsök har gjorts med andra orkidéarter, bland annat brudsporre (*Gymnadenia conopsea*), tvåblad (*Listera ovata*) och ängsnycklar (*Dactylorhiza incarnata*), vilka har fallit ut väl^{7,8}. Vid dessa transplantationer har man följt Naturvårdsverkets vägledning vid utsättning av vilda växt- och djurarter i naturen⁹, dvs växtindivider har flyttats till miljöer som uppfyller arternas habitatkrav, där arterna haft en känd förekomst tidigare.

Enligt Thomas Strid, kommunekolog på Huddinge kommun, bör flytt genomföras så sent på hösten som möjligt, när växten gått in i vintervila¹⁰. Vid flytt bör man flytta med så mycket jord som möjligt från den ursprungliga växtplatsen och avlägsna konkurrerande växtlighet på den nya växtplatsen.

För att öka chanserna för nyetablering av skogsknipprot på den nya växtplatsen, kan transplantationen kompletteras med sådd av frön från berörda individer.

⁷ Svensson & Aronsson 2013

⁸ Naturcentrum AB 2017

⁹ Naturvårdsverket 2008

¹⁰ Thomas Strid, muntligen

Skötsel och uppföljning

Skärholmens stadsdelsförvaltning är ansvarig för skötseln av reservatet och därmed även för skötsel och uppföljning av transplanterade individer av skogsknipprot. Vid den nya växtplatsen bör särskild uppföljning göras under kommande växtsäsonger. Enligt skötselplanen för Sätmaskogens naturreservat är målet för skötselområdet att bevara variationsrik lundmiljö med omväxlande halvöppna och slutna partier. Viss röjning av lövsly och gran, samt gallring av hassel ska genomföras vid behov. Med dessa skötselmetoder bedöms en gynnsam livsmiljö för skogsknipprot kunna upprätthållas i området.

Samlad bedömning

Skogsknipprot bedöms idag som livskraftig (LC) och artens bevarandestatus i kommunen bedöms som gynnsam. Den lokala population som de berörda individerna tillhör avgränsas troligen till Sätmaskogens naturreservat och angränsande habitat. Artens lokala bevarandestatus bedöms därför kunna påverkas av planerad exploatering om inga åtgärder för ekologisk kontinuitet företas. Med föreslagen omlokalisering från nuvarande växtplats till föreslaget habitat inom Sätmaskogens naturreservat bedöms goda förutsättningar finnas för att artens bevarandestatus i området ska kunna upprätthållas.

Referenser

- ArtDatabanken 2015. Rödlistade arter i Sverige 2015. ArtDatabanken SLU, Uppsala.
- ArtPortalen. <https://www.artportalen.se/>. Information inhämtad maj 2018.
- Ekologigruppen 2015. Spetsfingerörten i Frihamnen – flytt och återflytt av den fridlysta växten *Sibbaldianthe bifurca*.
- Ekologigruppen 2017. Naturvärdesinventering vid Skärholmsdalen, Stockholms stad.
- Ekologigruppen 2017. Skogsknipprot – bedömning av bevarandestatus, Nacka kommun.
- Mossberg, B. & Stenberg, L. 2010. Den nya nordiska floran. (Ny utg.) Stockholm: Bonnier fakta.
- Naturcentrum 2017. Orkidéer vid Zinkgruvan. Naturvårdsutlåtande.
- Naturvårdsverket 2008. Utsättning av vilda växt- och djurarter i naturen. PM 2008-05-22.
- Stockholms stad 2014. Bevarandestatus för skyddsvärda växter i Stadens reservat 2013.
- Strid, Thomas. Huddinge kommun. Muntlig information 2018.
- Svensson & Aronsson 2013. Utsättning av arter – En del i naturvårdsarbetet – Erfarenheter från utsättningsförsök av några växtarter i Bråbygden, Kalmar län. CBM:s skriftserie 73.
- Örsan, Love. Skärholmens stadsdelsförvaltning. Muntlig information 2018.